

Samira

*'Naarmate ik ouder word, komen die herinneringen weer naar
boven? Wat toen een kleine wonde was,
is nu een groot litteken.'*

Hilde Pauwels: *Los Niños*

'Weet je nog die keer toen we allemaal werden opgepakt?' vroeg Samira.

'Alsof het gisteren was,' zei Pat. Ze klonk bedrukt.

Ik stond met mijn rug naar hen toe eten te maken, terwijl zij aan de keukentafel hun aperitief dronken. Het was onmogelijk om niet naar hun gesprek te luisteren, maar het ging vooral over mensen en situaties die ik niet kende.

'Al weet ik niet eens meer waarvoor het was,' ging Pat verder.

'Het was bij het NAVO-hoofdkwartier in Brussel,' zei Samira. 'We waren maar met een stuk of twintig want de betoging was verboden en er was een samentochtingsverbod.'

Ik vroeg me af waarom ze dan gegaan waren.

‘Ja, maar waartégen betoogden we?’

‘Tegen de NAVO-bombardementen op Joegoslavië.’

‘Dat je dat nog weet,’ zei Pat. ‘Er waren toen zoveel redenen om de straat op te gaan...’

‘Er zijn nog altijd veel redenen om de straat op te gaan. Voornamelijk dezelfde redenen eigenlijk,’ zei Samira. ‘Maar je wist dus nog wel dat we opgepakt werden.’

‘Het was mijn eerste keer,’ zei Pat.

‘Echt waar?’ zei Samira. ‘Dat wist ik niet. Maar toch niet de laatste keer?’ Ze lachte. ‘Je vriendin was ook nogal hevig toch?’

‘Die was er niet bij toen.’

‘Nee, maar toch wel daarna, bij die rellen aan dat concentratiekamp voor sans-papiers bij de luchthaven. Toen we een mensenketting vormden en de hekken omverduwden. Toen werd je nog bijna gebeten door een hond van de oproerpolitie. Tot zij er tussen kwam. Een echte hondenfluisteraar.’

‘Dat was ook toen, ja. We waren allemaal nog woedend over wat er met die Afrikaanse vrouw gebeurd was.’

‘Mijn bijna-naamgenoot,’ zei Samira peinzend. ‘Die ze bij haar repatriëring zo lang met haar gezicht in een kussen drukten dat ze stikte. Wat is er eigenlijk met die rijkswachters gebeurd die dat op hun geweten hadden?’

‘Sorry dat ik jullie opbeurende verhaal onderbreek, maar het eten is klaar,’ zei ik, terwijl ik de pannen op de onderzetters zette. ‘Pakken jullie even wat borden?’

Samira lachte, maar Pat zag eruit alsof er niet gelachen mocht worden, zelfs niet om iets dat zo lang geleden gebeurd was. Nors pakte ze drie borden en bestek uit de kast.

‘Eens kijken wat de pot schaft,’ zei Samira opgewekt, terwijl ze haar bos donkere dreadlocks achter op haar hoofd samenknopte tot een knoet. ‘Ziet er heerlijk uit.’

‘Waar is dat feest eigenlijk?’ vroeg Pat.

‘Aan de andere kant van de stad. Gaan jullie mee straks?’

‘Ik niet,’ zei Pat, ‘ik ben kapot. Bovendien zal iedereen met jou willen praten nu je weer eens in het land bent. Dan moet ik weer de muurbloem spelen.’

‘Wéér?’ lachte Samira. ‘Ik denk niet dat ik daar al eens getuige van ben geweest. Je had er altijd aan elke hand minstens een.’

Ik keek naar Pat, maar die ontweek mijn blik en grijnsde, zij het maar met een mondhoek. ‘Das war einmal,’ zei ze, en schepte de borden vol.

Was dat zo? Was die tijd voorbij, dat wilde verleden?

‘Wanneer was dat?’ vroeg ik.

‘Wat?’

‘Dat jullie werden opgepakt.’

Ik zat te lezen op de tweezit en Pat zat in de leunstoel. Haar blote voeten lagen op mijn schoot. Buiten schemerde het. Ze had de pagina’s van haar boek zo langzaam omgeslagen dat ik vermoedde dat haar gedachten elders waren.

‘Eind vorige eeuw,’ zei ze. ‘Samira zei het toch. Met de NAVO-bombardementen op Kosovo.’

‘Ik kon niet alles horen daarnet. Ik was aan het koken.’ Eerlijk gezegd had ik geen flauw idee wanneer die oorlog in Joegoslavië ook alweer was beslecht.

Pat legde haar boek op de grond.

‘Hoe lang hielden ze jullie vast?’

‘Zo lang als ze mochten.’ Ze staarde voor zich uit.

Ik pakte haar voet en begon die te masseren. In mijn hoofd ontrolde zich een horrorscenario van slagen en verwondingen en vernederingen.

‘Was het zo afschuwelijk?’ vroeg ik voorzichtig.

Pat schrok op en keek me aan. ‘Nee,’ zei ze. ‘Nee, nou ja. Voor mij wel, maar objectief gezien was het dat niet,

geloof ik. De anderen gingen er anders mee om.' Ze lachte wrang. 'Samira moest natuurlijk helemaal strippen en werd gevisiteerd.'

'Gevisiteerd?'

'Rectaal getoucheerd, anaal gefouilleerd... Ze kreeg een vinger in haar kont.'

Ongelovig keek ik haar aan. Na te zijn opgepakt bij een betoging?

'Gatver!' zei ik.

De lach van Pat kwam onverwachts. 'Nou ja, in die context inderdaad gatver. Al is er op zich niets mis mee.'

'Dat bedoel ik,' beaamde ik met een grijns en kneep nog eens extra hard in de voet die op mijn knie lag.

'Samira is veel taaier dan ik. Dat word je ook wel als je in dit land rondloopt met haar huidskleur. Ze is van staal. Ik vloog gewoon met al de anderen de cel in nadat ik mijn persoonlijke spullen in een zakje had gestopt met mijn nummer erop. Gelukkig zaten we niet allemaal apart. Ik weet niet hoe ik dat had doorstaan. Nu vond ik het al onverdraaglijk.' Beschaamd keek Pat naar haar handen. 'Ik ben niet zo'n held in afgesloten ruimtes.' Haar blik dwaalde weer af naar het raam van de tuin waarachter het nu stilaan donker werd.

'Maar als je wist dat er een samscholingsverbod was, waarom ging je er dan heen?'

Ze dacht even na.

'Ik was nog nooit opgepakt bij een betoging. Als er rellen ontstonden of als de politie chargeerde, maakte ik me altijd uit de voeten. En dat zou ik deze keer ook gedaan hebben. Bovendien verwachtte ik het niet. Het was een vredeswake! Maar ze pakten ons al op nog voor we op de plaats van samenkomst waren. Iedereen die er een beetje anders uitzag dan de diplomaten die in die wijk gebruikelijk waren, werd aangehouden.'

'Hoe lang?'

‘Twaalf uur. Ik wist dat ze ons niet langer mochten vasthouden, maar het leek een eindeloze zee van tijd die ik nooit zou doorkomen. Ik moest naar de wc en die was er niet en toen we op de bel drukten kwam er niemand. Niemand. Urenlang niet. We zaten daar met veertien in een arrestantenkooi. In de kooi naast ons zaten de mannen. Er waren niet genoeg banken, dus ik zat op de grond. Die was koud en ik deed het bijna in mijn broek... De anderen leken zo rustig.’ Ze hijgde een beetje bij het vertellen, alsof ze weer in die afgesloten ruimte zat waar ze niet uit kon.

‘Toen drong echt fysiek tot me door wat ik daarvoor alleen met mijn hoofd, met mijn fantasie en mijn verstand had geweten: waar mensen toe in staat zijn als je ze een uniform geeft en het recht om over het lot van een ander te beslissen. Voor de anderen die daar zaten stelde het niet veel voor denk ik. Ze hadden het al vaker meegemaakt, ze vertelden elkaar verhalen. Ze raakten de uren wel door. Voor hen was het geen oceaan zonder einde. En zij leken die diepe angst niet te voelen die ik had: dat ze ons zouden vergeten, dat het gebouw in brand zou vliegen en ze ons zouden laten creperen – wat later ook nog echt gebeurde met sans-papiers in Schiphol. Ik kon me opeens levendig, veel te levendig, voorstellen hoe dat was gegaan met die vrouw in dat vliegtuig. Hoe almachtig die kerels zich gevoeld hadden terwijl ze bovenop haar lagen en haar gezicht in het kussen hielden. Weet je dat ze zelfs nog met parfum in het rond hebben gespoten toen ze zich ontlastte? Ze was toen al in coma.’

Pat sloeg haar armen om zich heen.

‘En nu waren wij overgeleverd aan de willekeur van net zulke neanderthalers van beiderlei kunne, die ons hier hadden opgesloten, die Samira hadden opgedragen om zich uit te kleden – alsof ze een stiletto in haar kut zou hebben verstopt! Het sloeg gewoon nergens op. Ze deden het allemaal alleen maar om ons te vernederen. Ik kon

niet begrijpen waarom. We hadden niet eens iets gedaan! Het was een soort vergelding voor iets en ik begreep niet waarvoor.'

Terwijl ik Pats voeten masseerde en haar stem steeds meer staccato klonk, kon ik haar angst bijna voelen, zag ik opeens bijna een schilderij van haar diepgeworteld wantrouwen jegens mensen. Ik begreep het volkomen, maar kon het me in deze situatie niet voorstellen. Ik kon me niet voorstellen dat het zo erg was om twaalf uur te worden vastgehouden in een brandschone cel in een politiekantoor in een ontwikkeld land, terwijl je wist dat ze je daarna toch moesten laten gaan, liefst ongeschonden.

'Midden in de nacht kregen we onze schoenveters terug en werden we vrijgelaten. In hartje Brussel. Er reden geen treinen meer en onze auto's stonden ergens buiten de stad.'

'Auto's, toe maar,' zei ik, in een poging de beklemmende sfeer te doorbreken. Ze glimlachte toegeeflijk met haar mond, maar aan haar ogen veranderde niet veel.

'We deelden een auto,' zei ze.

'Met wie was je toen samen?'

'Doet er niet toe,' zei Pat, opeens een beetje bars. 'Ze was er niet bij. Ik was er met vrienden.'

'Kon je niet iemand bellen?'

'Het was 1999, Daan. Bijna niemand had toen een telefoon op zak, of telefoonnummers. Ik kende er misschien vijf uit mijn hoofd en geen die ik midden in de nacht kon draaien. We moesten een telefooncel zoeken om een taxi te bellen.'

'Klinkt afschuwelijk,' zei ik. Het was ironisch bedoeld, maar dat hoorde ze niet.

'Ach,' zei ze. 'Ik moet er niet zo dramatisch over doen. Mijn verbeeldingsvermogen is te groot. Dat heeft ook nadelen. Het is niet dat de anderen minder laf waren dan ik - het monster waar ze tegen vchten was gewoon niet zo groot. Dat denk ik tenminste.'

‘Waarom vroeg je het niet aan de anderen. Waarom hadden jullie het er niet over.’

‘Ik schaamde me dat ik zo’n lafbek was.’

‘En die hekken omverduwen daarna, vond je dat dan niet te ver gaan? Was je toen niet bang om weer opgepakt te worden?’

‘Het was dubbel. Ik was zo woedend toen, na de dood van die Afrikaanse vrouw en na die dag in de cel. Die woede verteerde me van binnen. Het is moeilijk om dat uit te leggen, waarom je zo intens meeleeft met iemand die het niet heeft gered, waarom je je zo schuldig voelt ook, en hoe die woede zich samenbalt. Ik kon er nergens mee naartoe, het was mijn enige uitlaatklep: opnieuw en opnieuw gaan actievoeren voor de rechten van andere sans-papiers. Op dat moment dacht ik waarschijnlijk weer even niet na... Tot die hond me bijna beet.’

‘Maar Samira wist toch ook nog dat jullie waren opgepakt. Dan heeft het op haar toch ook indruk gemaakt.’

‘Misschien,’ zei Pat. Ze lachte spottend. ‘Ze heeft niet eens gemerkt dat ik daarna zoveel moeite deed om wel mee actie te voeren maar niet meer te worden opgepakt. Bij de gedachte alleen al kreeg ik het benauwd. Samira weet het gewoon nog omdat ze nog steeds politiek actief is in Berlijn, en omdat ze volgens mij een soort logboek heeft in haar hoofd, van alle betogingen, acties en demonstraties waar ze ooit aan heeft deelgenomen en waar die al dan niet toe geleid hebben.’

‘Denk je dat ze je kwalijk neemt dat jij niets meer doet.’

Pat keek me enigszins verbaasd aan.

‘Nee,’ zei ze, ‘nee, dat denk ik niet. Ik denk dat ze dat wel begrijpt.’

Waarom? wilde ik vragen, maar Pat trok abrupt haar voeten van mijn schoot, stond op en vroeg: ‘Appelsapje?’

Zonder mijn antwoord af te wachten liep ze naar de koelkast.